

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

ПАСПОРТ
об'єкта культурної спадщини

Курган II
с. Кузьменки, Дмитрівська сільська рада, Комсомольська міська рада, Полтавська область

(найменування об'єкта)

Вид	Тип	Категорія пам'ятки
Археологічний	Споруда	На державний облік не взято

1. Дата утворення об'єкта:

IV-I тис. до н.е., епоха енеоліту – раннього залізного віку

2. Місцезнаходження об'єкта:

Дмитрівська сільська рада, Комсомольська міська рада, Полтавська область, за 0,36 км на південь (азимут 178°) від південної придорожньої окраїни с. Кузьменки, за 0,85 км на північ (азимут 7°) від північної окраїни с. Кияшки, за 3,22 км на північ (азимут 9°) від приміщення виконкому Дмитрівської сільської ради, безпосередньо обабіч (на схід) від автотраси с. Кияшки (ст. Потоки) – селище Решетилівка.

Географічні координати об'єкту:

№ п/п	Координати умовного центру насипу, градуси, мінути, секунди (датум VGS 84)	
	N	O
1	49° 8'21.27"	33°36'56.69"

Під'їзд з м. Полтави: до с. Кияшки, далі — автотрасою у напрямку на селище Решетилівку, на північ, не доїжджаючи до с.Кузьменки, справа обабіч траси.

3. Охоронний № пам'ятки:

Охоронний номер не присвоєно.

4. Дати і № документів, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

5. Наявність охоронних дошок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Охоронна дошка не встановлена.

6. Власник:

Земельна ділянка, зайнята насипом, перебуває в державній власності за межами населених пунктів Дмитрівської сільської ради, у складі земель запасу під кладовищами.

7. Користувач:

Дмитрівська сільська рада: 39891, Полтавська область, Комсомольська міська рада, с. Дмитрівка, вул. Шевченка, 12, тел. (+3805348) 4-11-76. Сільський голова: Прядко

Антоніна Іванівна.

8. Охоронний договір:

Охоронний договір не укладено.

9. Функціональне використання:

Сучасне	Первісне	Інші (протягом часу існування об'єкта)
Кладовище	Насип над похованнями	Кладовище, пункт триангуляції

10. Історичні дані про об'єкт:

Курган споруджений, як і більшість курганів лісостепу та степу України, в якості поховально-культової споруди із ґрунту над стародавніми похованнями за доби пізнього енеоліту – бронзового віку.

Курган оглядався Г.О. Сидоренко 1972 р. (завідуюча віділом Полтавського краєзнавчого музею, під час відряджень), обстежувався Г.М. Некрасовою 1986 р. (молодший науковий співробітник Інституту археології АН УРСР, розвідки з укладання археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури» по Полтавській області).

Насип оглядався О.Б. Супруненьком і В.В. Шерстюком у 2006 р. під час експертизи ділянки Біланівського родовища залізистих кварцитів та обстежень його округи (Полтавська археологічна експедиція Державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України) та ними ж у 2008 р. в ході підготовки матеріалів до випуску частини тома «Зводу пам'яток історії та культури» по Полтавській області (Центр охорони та досліджень пам'яток археології).

Між цим обстежувався О.Б.Супруненьком, К.М.Мироненком та О.В.Сидоренком у 2007 р. (розвідки з укладання археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури» по Полтавській області, Центр охорони та досліджень пам'яток археології).

У 2010 р. оглядався О.Б.Супруненьком з метою підготовки матеріалів до паспортизації археологічного об'єкта (Полтавська археологічна експедиція Державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України).

В останній науковій звітності та літературі об'єкт має назву «Курган II в околицях с. Кузьменки».

Після будівництва автотраси ст. Потоки – с-ще Решетилівка у 1980-х рр. величезний насип опинився справа (на схід) від шосе, поруч з капітальним бетонним містком через нове, укріплене русло р. Рудька (ліва притока р. Псел). Насип ніколи не розорювався, залишаючись задернованим.

За даними топографічних карт-«триверстовок» 1869 р. та 1918-1922 рр. в середині XIX – на початку XX ст. навколо кургану розміщувався хутір Гусани, жителі якого, певно, й започаткували на ньому перші поховання кладовища. До цього часу належить, наприклад, гранітний надгробний постамент для хреста.

На дрібномасштабній карті М-36-104-В-а-2, складеній за геодезичними зйомками 1953 р., курган мав відносну висоту 3,5 м та абсолютну — 74,3 м, знаходився на північній околиці кол. с. Варварівка. Позначений насип і на сучасних топографічних основах масштабу 1:50 000 см.

Археологічні розкопки не проводилися.

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль в навколишньому середовищі	Споруджений на підвищенні піщаного плато другої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел (колишній вододіл рр. Псел та Рудька), висотою близько 5,8 м над рівнем заплави першої ріки. Курган є унікальною археологічною пам'яткою, доступною для огляду безпосередньо з шосе. Його непересічне наукове значення зумовлене грандіозними розмірами насипу для лісостепових
--	---

	районів, переважною непорушеністю та задернованістю споруди, розташуванням її у лівобережному пони́ззі Псла, на значній відстані від суто степових районів Дніпровського Лівобережжя.
Ландшафт	Насип кургана займає вершину невеликого піщаного підвищення курганоподібного типу, сповна використаного будівельниками споруди. Його висота, гіпотетично, становила близько 1,5 м над рівнем навколишнього плато тераси. Ландшафт місця розташування великого археологічного об'єкту – рівнинний надзаплавний, вкритий незначними піщаними підвищеннями надгирлових намивів Псла і Рудьки. В солонцевій прилеглій рівнині, зайнятій лучно-степовою рослинністю, в радіусі 2-3 км ростуть лише поодинокі дерева, кущі над пониженнями, долинами струмків і вибалків. За 0,5-0,7 км на захід, вздовж незначного пониження, пролягає смуга лісів борової тераси р. Псел. З новітніх втручань антропогенного характеру з півночі від кургану, за 0,1 км розташоване штучно влаштоване русло р. Рудька, призначене в т.ч. і для скидання частково очищених вод ставка-відстійника Кременчуцького нафтоперегонного заводу; із заходу — полотно автодороги ст. Потоки – с-ще Решетилівка. Наявність кургану такого масштабу в околицях села (і йому подібних нижче за течією ріки) є свідченням проходження по другій терасі лівого берега Псла давнього торгового шляху від гирла ріки до її верхів'я, який функціонував, певно, вже за доби раннього бронзового віку.
Опис об'єкта	Форма насипу кругла в плані, у перетині сегментоподібна. Поли пологі (17-19°), так, що складається враження про їх розпливистість внаслідок ерозійних процесів. Центральна частина насипу, навпаки, близька до напівкулястої, зі стрімкими крутими схилами типу так званих «гострих могил» (35-37° і місцями до 45°). Висота кургану – 7,3 м, діаметр основи насипу — 43 x 48 м. Поли незначно підорані, проте, на разі округу насипу задернована. Вершина кургану дещо сплюснена внаслідок влаштування на ній пункту тріангуляції. Давні обвалування геодезичного пункту третього класу (майданчик 5 x 5 м, зорієнтований за сторонами світу) спричинили руйнування верхньої частини насипу та наступне розміщення на ньому поховань кладовища вже з середини XX ст. Насип у верхній частині та над кругішими схилами кургану вкривають могили новітнього кладовища мешканців одного з кутків села Кузьменки. Їх помітно близько 40, частина оточена огорожами. На кладовищі відзначені датовані поховання не раніше 1964 р., але поряд із ними, безсумнівно, є й більш давні, починаючи з перших десятиліть XX ст. Під час огляду на поверхні однієї з могил знайдений амфорний черепок, від античної рожевоглиняної гончарної тарної посудини, характерної для скіфському часу.
Перебудови, втрати й історичні нашарування	Насип кургану, крім суто природних руйнацій, має певні пошкодження внаслідок існування в його верхній частині кладовища XX ст. та незначні втрати від підорювання піл і влаштування пункту тріангуляції.
Наявність творів мистецтва та їх опис	Твори мистецтва відсутні.

Опис території об'єкта	Курган займає вершину підвищення другої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел, одну з найбільш високих ділянок надзаплави в окрузі. Вся територія кургану і пагорба поряд із ним задернована, має легкий нахил у північний бік (до нового русла р. Рудьки).
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану	Основним матеріалом для побудови насипу був ґрунт, можливо, для окремих поховальних комплексів використовувалися каміння та дерево. Загальний стан кургану в цілому добрий, не дивлячись на наявність кладовища. Насип належать до числа унікальних археологічних об'єктів, що не розорювалися, і входить у перелік з найбільших курганів Полтавської області. Акт обстеження технічного стану від 22 вересня 2010 р. додається.
Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	На вершині кургану, в масиві насипу, мають зберегтися залишки стовпів тріангуляційного знаку третього класу. Інженерні мережі безпосередньо на території кургану відсутні. За 30-40 м на захід від насипу, між ним і шосе, пролягає кабель зв'язку, знаходяться опори лінії електромереж.
Дата і № довідки про майн. цінність об'єкта, найменування організації, яка провела оцінку, вартість в грн.	Майнова цінність не визначена.

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

--

13. Територія об'єкта:

Площа	Площа, яку займає курган, становить 0,1621 га.
Опис меж території об'єкта	Насип обмежується полями в радіусі 21,5-24 м від умовного центра — найвищої точки (сучасної вершини), з рештками пункту тріангуляції.

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Курган відповідає критерію автентичності і має величезне наукове історико-археологічне та суто культурне значення як грандіозний стародавній некрополь і, до певної міри, культова споруда племен доби енеоліту – раннього бронзового та залізного віків, незначно пошкоджена, з огляду на масштаби, влаштуванням кладовища і геодезичного пункту. Крім того, насип є вагомою складовою історичного ландшафту Полтавщини і Припсілля зокрема, зразком виняткової поховальної пам'ятки-кургану великого розміру для Нижньопсізьського мікрорегіону. Вірогідно, помічена «двоскладовість» у формі та профілюванні насипу не випадкова. Швидше за все, на більш-менш значному кургані епохи енеоліту – бронзового віку, висотою близько 3 м, за скіфського часу була здійснена «надбудова» над черговим впускним похованням, яка й спричинила появу такої виразної споруди. З огляду на вже відзначені під час розкопок в цьому районі подібні випадки у великих курганах, таке припущення може мати чимало підтверджень. Для предмету охорони об'єкта важливим є збереження масиву насипу від розорювання, втрати рослинного покриву, не
---	--

	допущення його руйнування під час прокладання комунікацій і припинення влаштування на кургані сучасних поховань.
--	--

15. Зони охорони пам'ятки:

Організація-розробник науково-проектної документації	Охоронна зона об'єкта не визначені.
Дата розроблення науково-проектної документації	
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням площі кожної зони	Проект меж охоронної зони не затверджено. Рекомендована охоронна зона охоплює територію, зайняту смугою в 50 м навкруги піл насипу. В цій зоні не можуть проводитися ніякі, навіть сільськогосподарські роботи з глибокого розорювання, крім вирощування багаторічних трав.

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкті:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Научный отчет	1986	Лугова Л.М., Мельникова І.С., Некрасова Г.М.	Науковий архів Інституту археології НАН України, м. Київ, фонд експ., 1986/306, № 24801; НА Центру охорони та досліджень пам'яток археології УК Полтав. ОДА, фонд експ., справи 15-15а.
Науковий звіт	2006	Супруненко О.Б., Шерстюк В.В.	Науковий архів ІА НАНУ, фонд експ., 2005 р.; НА ЦОДПА, фонд експ., справа 439.
Науковий звіт	2007	Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Сидоренко О.В.	Науковий архів ІА НАНУ, фонд експ., 2005 р.; НА ЦОДПА, фонд експ., справа 496.
Науковий звіт	2008	Супруненко О.Б., Шерстюк В.В.	Науковий архів ІА НАНУ, фонд експ., 2008 р.; НА ЦОДПА, фонд експ., справа 540.

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті:

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Автор, проектна організація	Підрядна організація
Археологічні розвідки	1972	Полтавський краєзнавчий музей	Г.О. Сидоренко	Полтавський краєзнавчий музей, м. Полтава, площа Конституції, 2
Археологічні розвідки	1986	Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, м. Київ, вул. І. Мазепи, 20, корп. 19	Г.М. Некрасова	Інститут археології Академії наук УРСР, сучасна адреса: м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12

Археологічні розвідки	2006	ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», Полтавська обл., м. Комсомольськ, вул. Будівельників, 16	О.Б. Супруненко, В.В. Шерстюк	Державне підприємство «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12
Археологічні розвідки	2007	Управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45	О.Б.Супруненко, К.М.Мироненко, О.В.Сидоренко	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37
Археологічні розвідки	2008	Управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45	О.Б. Супруненко, В.В. Шерстюк	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37
Обміри, фотозйомка	2010	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37	О.Б. Супруненко, В.В. Шерстюк	Державне підприємство «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	Археологічні музейно-наукові фондові матеріали з об'єкту відсутні.
Іконографічні матеріали	Іконографічні матеріали відсутні.
Архівні матеріали	1. Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на тер. Полтавской области в 1986 году // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 15-15а. — Арк. 51 (с. Кузьменки, курган № 6). — Рис. 193. 2. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м.Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр.439. — 65-66. — Рис. 4:65. 3. Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Сидоренко О.В. Звіт про археологічні обстеження у пониззі Псла та в гирлі р. Сухий Кобелячок на території Кременчуцького району Полтавської області у вересні 2007 р. (розвідки по «Зводу пам'яток історії та культури»). // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 496. — Арк. 9-10. 4. Супруненко О. Б., Шерстюк В. В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. (з підготовки «Зводу пам'яток історії та культури») // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 540. — Арк. 90-91. — Рис. 4:76; 47:120.

Бібліографічні та картографічні матеріали	5. Карта: в 1 дюйме 3 версты. Ряд XXV. Лист 12. Губ. Ека-теринославской, Херсонской и Полтавской / Часть Херсонс. губернии исправл. по рекогносцир. 1869 г. // НА ЦОДПА. — Ф. 7 к/м. — Спр. 15. — Арк. 14.
	6. Карта: М-36-104-В-а-2. — М 1:10 000 / Главное управление геодезии и картографии МВД СССР. — Комбинированная съемка 1953 г. — Отпечатано в 1955 г.
	7. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. — Київ-Полтава: Техсервіс, Археологія, 2006. — С. 65. — Рис. 85. — Фото на обкл.
	8. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Курган II [с. Кузьменки] // Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область: Комсомольська міська рада / Упорядн., наук. ред. Супруненко О.Б. — Київ-Полтава: Полтавський літератор, 2008. — С. 123, 125. — № 120. — Фото на С. 4 обкл.
	9. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Кузьменки с., Комсомольська міська рада. Курган // Полтавіка: Полтавська енциклопедія в 12-ти т. — Т.12: Релігія і церква. — Полтава: Полтавський літератор, 2009. — С. 331. — Кол. фото на вкл. I.

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Картосхема місцезнаходження кургана та інших пам'яток археології на території Дмитрівської сільської та Комсомольської міської рад (основа: <i>Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область: Комсомольська міська рада. — Київ-Полтава: Полтавський літератор, 2008. — С. 14</i>).	1	2008	Менчинська Т.В., Тимошук А.І.
Детальний план-схема розташування кургана (основа: <i>Атлас Днепродзержинского и Днепровского водохранилищ. М 1:50 000. — Киев: Киевская военно-топографическая фабрика, 2004</i>).	1	2010	Шерстюк В.В.
Курган на космічному фотознімку (<i>програма «Google Earth 5.2.1.1588»</i>).	1	2010	Шерстюк В.В.
Генеральний план місцезнаходження кургану.	1	2010	Менчинська Т.В., Супруненко О.Б.
План кургана із позначенням охоронної зони.	1	2010	Менчинська Т.В., Шерстюк В.В.
Вигляд кургана, з півночі (1986 р.).	1	1986	Некрасова Г.М.
Курган, з північного заходу (2006 р.).	1	2006	Супруненко О.Б.
Вигляд кургана, з півночі і півн. заходу.	2	2010	Супруненко О.Б.
Курган, з північного заходу.	1	2010	Супруненко О.Б.

Паспорт склали:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Заступник директора ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України по Полтавській обл., заслужений працівник культури України	кандидат історичних наук, старший науковий співробітник	О.Б. Супруненко		09.10.2010
Науковий співробітник ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України	магістр історії	В.В. Шерстюк		09.10.2010

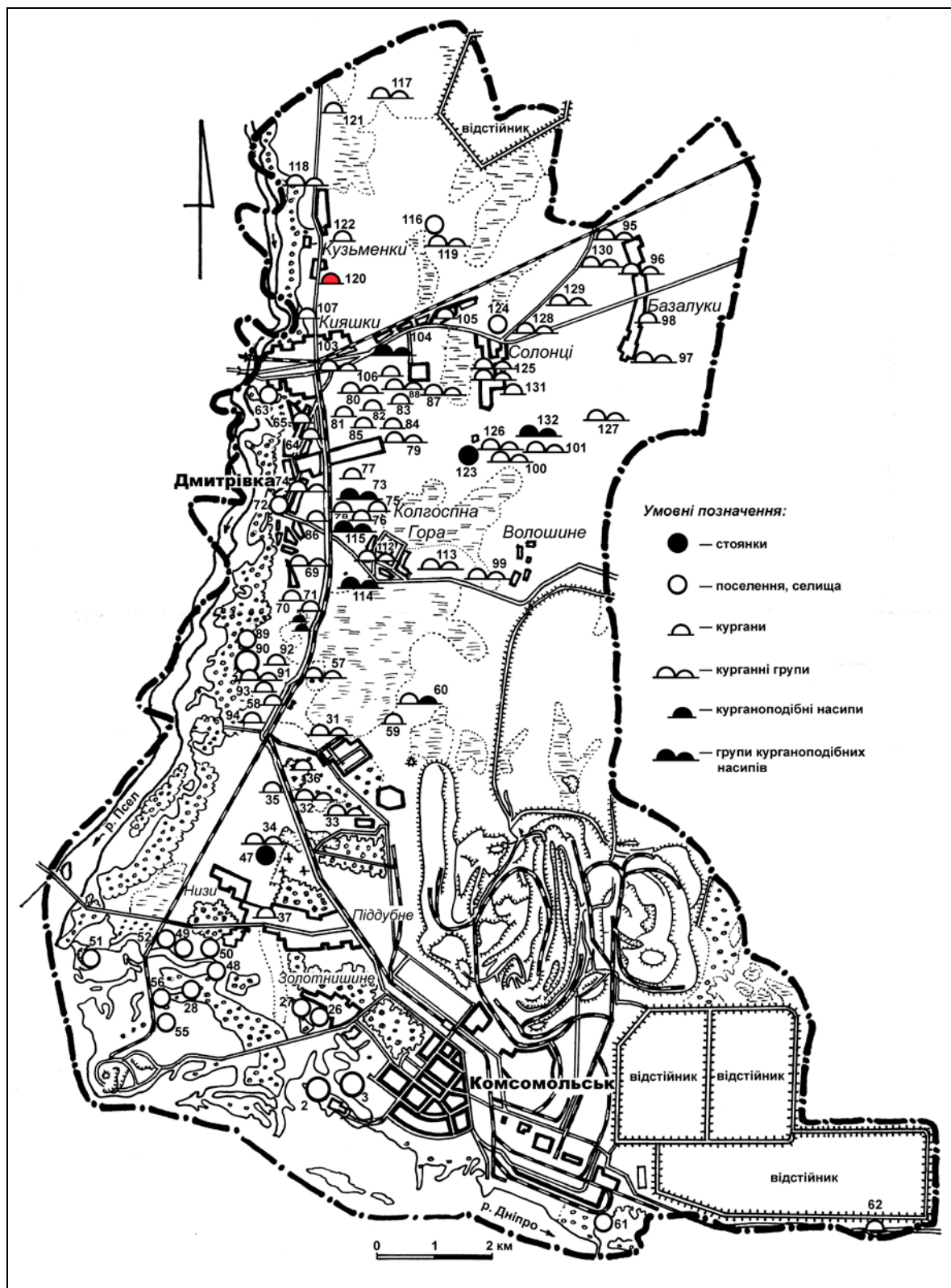
**Директор ДП НДЦ «ОАСУ»
Інституту археології НАН України,
доктор історичних наук, професор**

Д.Н. Козак

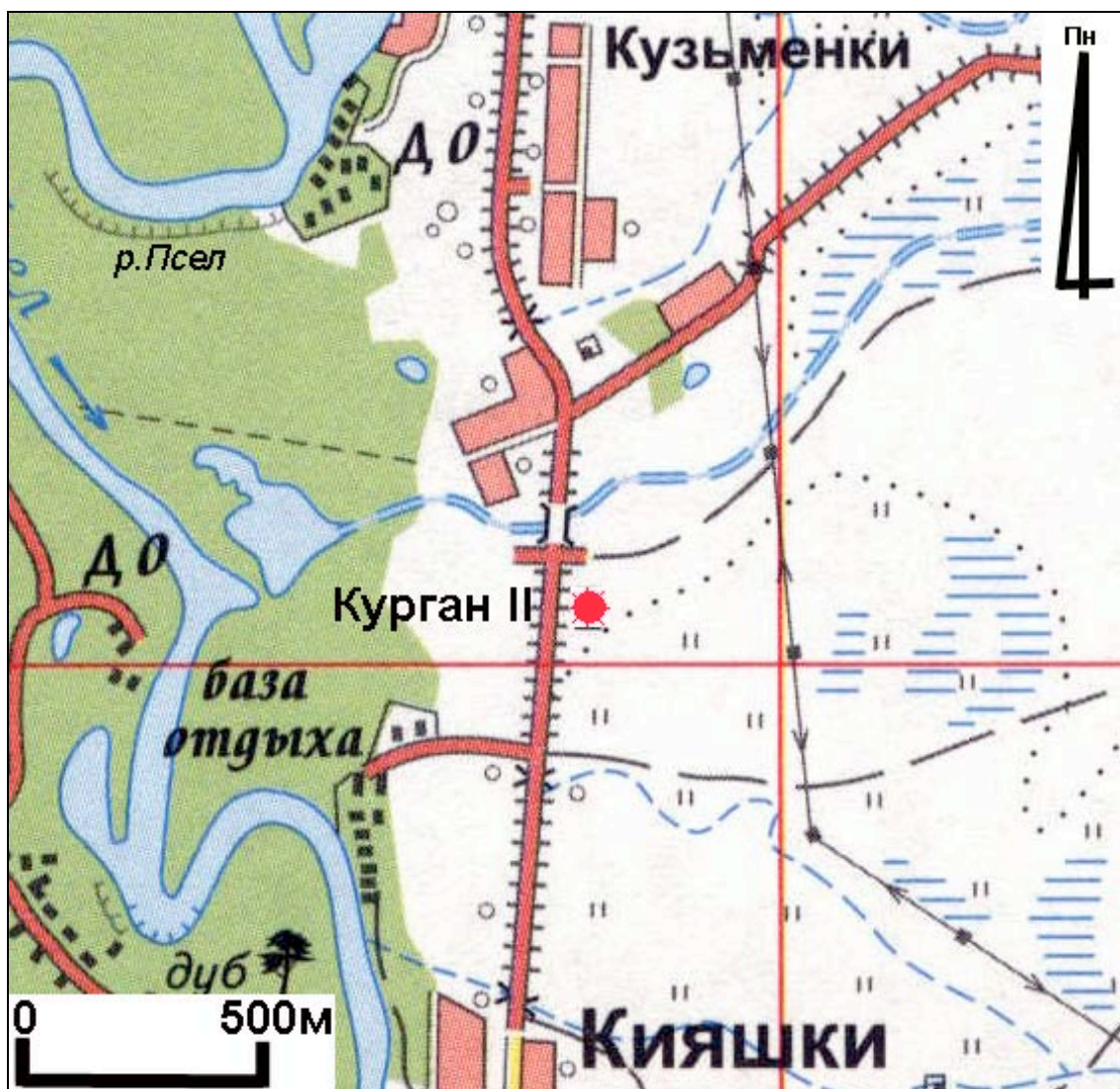
**Керівник органу охорони культурної спадщини —
Начальник управління культури Полтавської облдержадміністрації
Г.І. Фасій**

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

Ілюстрації

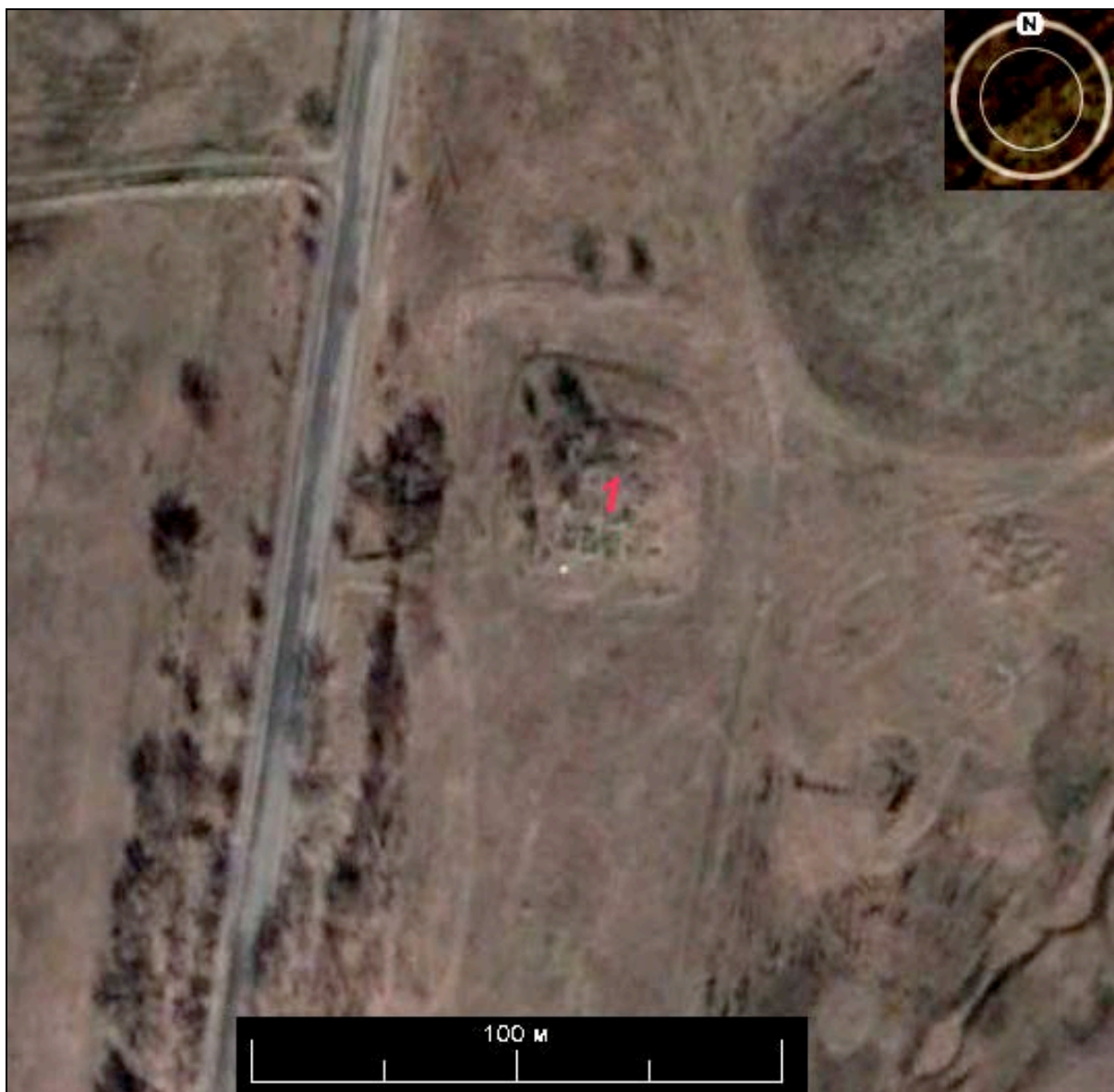

1. Картоschema місцезнаходження кургана (№ 120) та інших пам'яток археології на території Дмитрівської сільської і Комсомольської міської рад (основа: Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область: Комсомольська міська рада. — Київ-Полтава: Полтавський літератор, 2008. — С. 14).

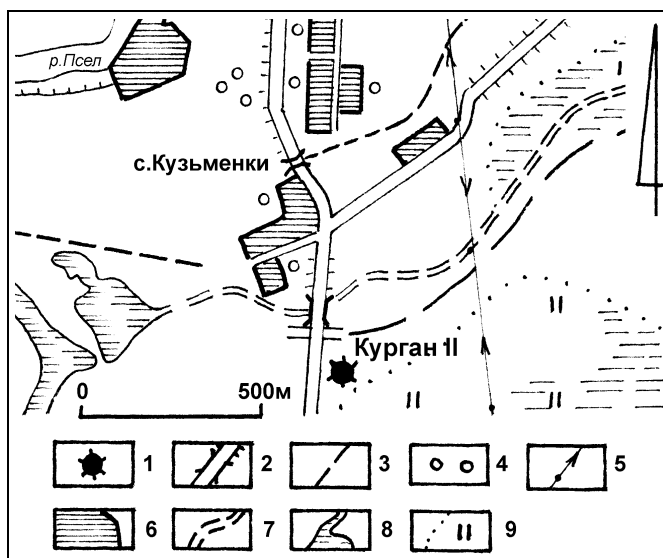

2. Детальный план-схема розташування кургана

(основа: Атлас Днепродзержинского и Днепровского водохранилищ. М 1:50 000. — Киев: Киевская военно-топографическая фабрика, 2004).

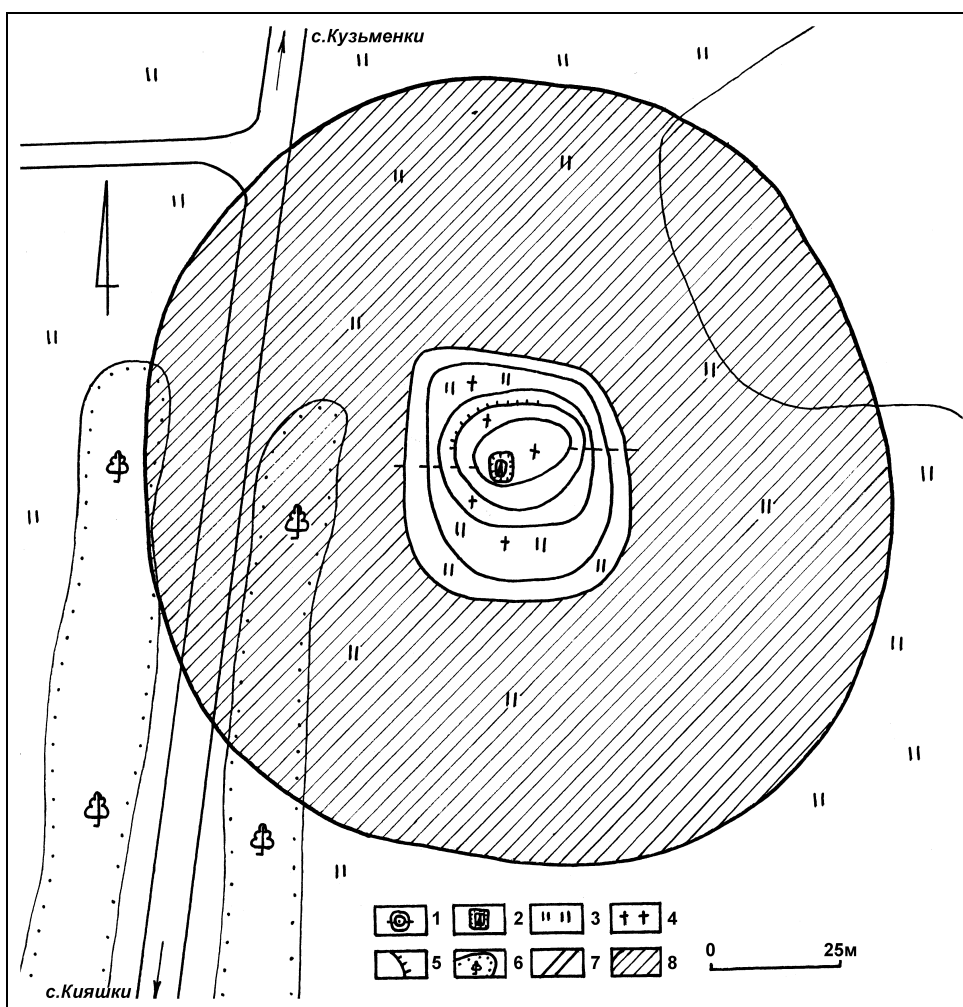

3. Курган на космічному фотознімку
(програма «Google Earth 5.2.1.1588»).

4. Генеральний план місцезнаходження кургана.

Умовні позначення: 1 – курган; 2 – дороги з твердим покриттям, насипи; 3 – ґрунтові дороги; 4 – лісосмуги; 5 – лінія електромереж; 6 – населені пункти; 7 – новітні русла річок; 8 – болота; 9 – луки.

5. План кургана із позначенням розроблюваної охоронної зони.

Умовні позначення: 1 – насип кургана та його умовний центр; 2 – пункт тріангуляції та його обвалування; 3 – луки; 4 – кладовище; 5 – обриви; 6 – заліснені ділянки; 7 – дороги з твердим покриттям; 8 – охоронна зона.

6. Вигляд кургана, з півночі (1986 р.).

7. Курган, з північного заходу (2006 р.).

8-9. Вигляди кургана, з півночі і північного заходу.

10. Курган II, з північного заходу.